

Pòrtic

Quan a finals de març i a començament d'abril de 1987 el Parlament de Catalunya aprovà les quatre Lleis d'Ordenació Territorial, molts tingueren la convicció que aquell acte no va cloure un debat important que durant molts anys, a Catalunya, havia marcat l'evolució del pensament de tots aquells que estaven preocupats per l'ordenament del país i per la distribució de les seves unitats territorials i per trobar un camí que portés a resoldre el problema tan greu de les desigualtats que van cada vegada en augment entre les diverses regions.

Aquell debat no es va cloure perquè, per a molts comentaristes, les lleis aprovades no proporcionaven resposta a la gran quantitat de qüestions que amb el pas dels anys s'havien suscitat, qüestions, moltes d'elles, de clara repercussió territorial però que no havien pogut ésser previstes per la Ponència de la Generalitat o que, en el context dels anys 30, no havien estat considerades urgents o determinants.

La recuperació dels sectors d'economia més retardada, la distribució racional de les obres públiques i del sistema viari, la potenciació de les infraestructures, la racionalització de l'agricultura, el manteniment de regions d'industrialització antiga que necessiten ésser recolzades, l'endegament sensat d'una política cultural i universitària, la localització del terciari més avançat lligat amb la innovació tecnològica i la informatització de l'economia, totes aquestes qüestions, entre moltes d'altres que es podrien anar afegint, eren qüestions que comporten innegables i importants repercussions territorials, al mateix temps que depenen de l'organització que es dongui al territori. Sembla evident, doncs, que no sigui fàcil resoldre aquest caramull de qüestions amb la implantació pura i mecànica d'un projecte de divisió territorial dissenyat fa ja més de mig segle, en un context polític, econòmic, cultural i social ben diferents.

El debat, doncs, no fou clos i molts interrogants quedaren oberts i esperen encara una resposta clara.

Però, sobretot, no s'havia esgotat la via de l'anàlisi teòrica que, certament, feia l'efecte d'haver estat menystinguda. Des dels anys següents a la guerra civil, les transformacions de la vida catalana i de la seva economia foren notables. Per raons derivades, potser, de la pròpia essència del règim polític imperant i del tall enorme que la seva instauració

i la seva persistència comptaren a l'evolució del pensament, la teoria no proporcionà respostes globals als esdeveniments que s'anaven succeint i als enfoc nous de la vida col·lectiva, tot i l'existència d'alguns esforços aïllats molt meritoris que haurien hagut d'ésser considerats.

Sense voler fer una relació exhaustiva d'aquell procés —que ni el to ni la brevetat d'aquest «Pòrtic» no permeten— només cal tenir presents els anys dificultosos de la postguerra i de l'autarquia amb l'aïllament internacional econòmic i cultural; els anys que seguiren, de creixement desordenat i del començament de la concentració més pronunciada; l'assumpció de la política dels pols de creixement amb la fixació d'àrees que després foren anomenades d'industrialització sense desenvolupament; la crisi primera, la del 1973, amb la corresponent davallada dels moviments migratoris i l'estancament, que en molts casos ja ha estat definitiu, de regions industrials; la gran crisi dels deu anys; l'aparició recent de corrents del pensament neoliberal coincidents amb l'inici de processos de desurbanització, de terciarització tecnològica, coincidents, també, quan s'estableixen sistemes viaris nous, que es generalitzen medis de transport nous, de més potència, de més capacitat de càrrega, de més velocitat, i tot això en una integració política, econòmica, cultural, cada vegada més intensa, tant amb la resta de la península com amb Europa.

Aquest procés tan complex requereix una anàlisi profunda i una resposta clara a unes preguntes indefugibles: ¿Com s'ha anat estructurant el territori de Catalunya durant aquest anys? ¿Es pot oblidar que el teixit industrial en difondre's per tot Catalunya ha exportat entre d'altres aspectes, formes de producció, mentalitats empresarials, capacitat modernitzadora, amb el que ha contribuït a la transformació social del país i a establir-hi nous vincles territorials? ¿Es pot oblidar que entre els aspectes més negatius d'aquesta onada industrialitzadora el principal és la fortíssima concentració territorial que ha capgirat totalment la concepció territorial heretada? ¿Es pot oblidar que l'increment dels desequilibris territorials no és un fenomen local, només, sinó una de les característiques més marcades a nivell fins i tot continental, almenys?

La resposta que es dongui a aquestes preguntes dependrà, és clar, de les opcions científiques, polítiques, econòmiques, etc. del qui l'hagi de formular i no podrà ésser deslligada dels corrents científics més actuals que en els darrers temps han aportat saba nova a l'estudi de la diversitat regional. Seria absurd, com alguns sembla que pretenguin, voler respondre, només, amb un recolzament teòric provinent dels autors «comarcalistes» més tradicionals.

No es pot oblidar, tampoc, que com digué Pau Vila «el món és afaïçonat pels homes» i com que l'home és un ésser total del que no convé ni és fàcil separar les parts, perquè la seva obra —en aquest cas, l'organització regional— sigui intel·ligible «continua essent necessària —com diu Ortega Cantero— la confluència, i no la separació, de les capacitats racionals, sentimentals i imaginatives del subjecte, de les seves capacitats intel·lectuals, ètiques i estètiques».

I això és urgent de fer-ho perquè la civilització dominant en el sistema espacial en què s'integra Catalunya tendeix a una uniformitat material i cultural cada vegada més gran, tendència que caldria neutralitzar o, almenys matitzar, per poder afirmar l'existència dels grups menors i la diferenciació enriquidora.

Però no n'hi ha prou amb desitjar una cosa. Cal comprendre-la i, tal com diu Octavio Paz, «comprendre significa abastar, limitar, entendre, penetrar, no reduir».

Cal comprendre i entendre i saber limitar, doncs, en primer lloc, les unitats territorials més aptes per a l'acompliment de les tasques col·lectives, o sigui, saber trobar quines són les regions més avinents i saber de quina manera cal comprendre-les, assumir-les i estudiar-les.

Com que la SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA ho ha cregut sempre així, sempre ha propugnat el diàleg i l'ampliació del debat teòric que considera que ha de ser viu i receptor de totes les tendències més noves i sensibles a totes les realitats més actuals. Per aquest motiu, alguns dels seus membres, des d'un bon començament, acceptaren de participar al Curs d'Estiu de Geografia Regional que l'Estudi General de Girona organitzà el mes de juliol de 1989 per debatre quines són les aportacions que al debat sobre el territori es poden efectuar des d'una geografia regional renovada. I és per aquest motiu que la Junta de Govern accedí satisfeta a publicar el text de les conferències i lliçons del Curs en un número especial de «Treballs de la Societat Catalana de Geografia», el número 21 que és el que, ara, lectors, teniu a les mans.

LL. C. i S.